מתני' אינו אסור מחמשת מינין. חטה ושעורה וכוסמין ושיפון ושבולת שועל: **רבי מאיר אומר כו'.** בהא ודאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת מינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן וביורק: **גמ' למימרא** [3]דדגן כל דמידגן משמע מתיב רב יוסף [1]וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל [ראשית] דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה [2]לרוב וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי [7]כפרוץ הדבר הרבו אמר אביי לאתויי פירות האילן וירק: ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה וכו': אמר ר' יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין תניא נמי הכי [6] שוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מה' המינין פשיטא מהו דתימא תבואה כל מילי משמע קמשמע לן דלא משמע כל מילי מתיב רב יוסף וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל כו' אמר רבא תבואה לחוד תבואת שדה לחוד בר מר שמואל פקיד דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא אמר רב יוסף [8] מתניתין היא ושוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין א"ל אביי מי דמי תבואה לא משמע אלא מחמשת המינין עללתא כל מילי משמע אהדרוהו לקמיה דרבא אמר הא לא קא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דאיבעיא לי שכר בתים ושכר ספינות מאי מי אמרינן כיון דפחתן לאו עללתא היא או דילמא כיון דלא ידיע פחתייהו עללתא היא אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף אמר וכי מאחר דלא צריך לן אמאי שלח לן איקפד רב יוסף שמע רבא [1]ואתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אשכחיה לשמעיה דהוה קא מזיג קמיה כסא דחמרא אמר ליה הב לי דאמזיג ליה אנא יהב ליה וקא מזיג איהו כסא דחמרא כי קא שתי אמר הדין מיזגא דמי למיזגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אמר ליה הוא ניהו אמר ליה [1]לא תיתיב אכרעך עד דאמרת לי פירושא דהדין מילתא מאי דכתיב [2]וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות א"ל כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו שנאמר [3]ומבמות הגיא ולא עוד אלא [4] ששוקעין אותו בקרקע שנאמר [3]ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר

מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש. דכיון דמידגן שעושין ממנו דגן סבירא ליה לר' מאיר דדגן מיקרי: **גמ' וכפרוץ הדבר.** מקרא הוא בד"ה. דבימי חזקיה לא היו זריזין להפריש תרומות ומעשרות עמד חזקיה ותקן שיביאו אותם בית ה' וכתיב וכפרוץ הדבר שנתחזקה וגברה תקנתו של חזקיה: **הרבו בני ישראל וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי וכל תבואת השדה.** דהא כל דמידגן הוו בכלל דגן ואם כן כל תבואת השדה בכלל: **לאיתויי פירות האילן וירק.** שאין עושין דגן מהן: **הכל מודים בנודר מן התבואה וכו'.** דתנא דמתני לה כמתניתין בלשון יחיד דברי הכל היא: **מהו דתימא תבואה כל מילי משמע.** מדמתרגמינן עללתא ועללתא משמע כל מילי כדאמרינן לקמן: **כר מר שמואל פקיד וכו' עללתא היכי מיקריא.** שלא היה לו לרבא ליטול אלא מעללתא שייחד לו [בר] מר שמואל: **אינו אסור אלא מחמשת המינין.** והוה סבירא ליה לרב יוסף דכיון דעללתא תרגום תבואה הוא חמשת המינין בלחוד משמע: **עללתא כל מילי משמע.** דעללתא לשון ביאה והכנסה ושבח: **הדין מוזג דמי למוזג דבריה דרב יוסף כר חמא.** דמוזג על חד תלתא מיא דרבא הוא דאמרי[ן] כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: **מאי דכתיב וממדבר מתנה.** נתכוון רב יוסף להזהיר רבא שיהא שפל רוח ביותר: כל

מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש. דכיון דמידגן שעושין ממנו דגן סבירא ליה לר' מאיר דדגן מיקרי: **גמ' וכפרוץ הדבר.** מקרא הוא בד"ה. דבימי חזקיה לא היו זריזין להפריש תרומות ומעשרות עמד חזקיה ותקן שיביאו אותם בית ה' וכתיב וכפרוץ הדבר שנתחזקה וגברה תקנתו של חזקיה: **הרבו בני ישראל וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי וכל תבואת השדה.** דהא כל דמידגן הוו בכלל דגן ואם כן כל תבואת השדה בכלל: **לאיתויי פירות האילן וירק.** שאין עושין דגן מהן: **הכל מודים בנודר מן התבואה וכו'.** דתנא דמתני לה כמתניתין בלשון יחיד דברי הכל היא: **מהו דתימא תבואה כל מילי משמע.** מדמתרגמינן עללתא ועללתא משמע כל מילי כדאמרינן לקמן: **כר מר שמואל פקיד וכו' עללתא היכי מיקריא.** שלא היה לו לרבא ליטול אלא מעללתא שייחד לו [בר] מר שמואל: **אינו אסור אלא מחמשת המינין.** והוה סבירא ליה לרב יוסף דכיון דעללתא תרגום תבואה הוא חמשת המינין בלחוד משמע: **עללתא כל מילי משמע.** דעללתא לשון ביאה והכנסה ושבח: **הדין מוזג דמי למוזג דבריה דרב יוסף כר חמא.** דמוזג על חד תלתא מיא דרבא הוא דאמרי[ן] כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: **מאי דכתיב וממדבר מתנה.** נתכוון רב יוסף להזהיר רבא שיהא שפל רוח ביותר: כל

מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דדגן כל מיני דמידגן משמע שעושין ממנו דגן וכפרוץ הדבר: פסוק הוא בדברי הימים שמיקון חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ולרוב והשמש ס"ד דכל תבואת שדה כלומר כגון פול המצרי אמיפא דקרא סמיך דכתיב כל תבואת שדה לרוב ואי דגן כל מילי לאיתויי משמע ל"ל למיכתב כל תבואת שדה ונהי דדגן דכתיב באוריתא מעשר דגנך לא משמע אלא ה' מינין מיהו הוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי כלשון ב"ש משמע כל מילי דמדגן ההוא נמי משמע כל מילי: הכל מודים. אפילו רבנן שאין אסור אלא מה' מינין: מתיב רב יוסף. וה"ה לרבי מאיר דמתניי' מותיב ואמר אביי לאיתויי פירות האילן וירק: תבואת שדה לחוד. דהאי משמע כל מילי: עללתא. כל מין דמידגן משמע: הא לא מיבעיא ליה. דכל פירות איקרי עללתא כל דבר אוכלין מקרי עללתא וכן שאר נכסים דעללתא מידי דהוא בעין משמע כי קמיבעיא ליה שכר בתים שכר ספינות מי אמרינן כיון דבתים וספינות פוחתים בכל יום ומשתנים לאו בכללא עללתא דעללתא משמע מידי דמשנה ולא מידי דפוחת: או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו. פי' שפוחתין מעט מעט ולומן מרובה ה"ל [מידי] דמשנה ואיקרי שפיר עללתא: שיהא מופקר לכל. שיהיה מלמד תורה לכל: שוקעין. לשון איסקופה הנדרסת:

מתני' אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מיני דמידגן שמעמידין אותו בכרי נקרא דגן: וכפרוץ הדבר. פסוק הוא בדברי הימים שמיקון חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ולרוב והשמש ס"ד דכל תבואת שדה כלומר כגון פול המצרי אמיפא דקרא סמיך דכתיב כל תבואת שדה לרוב ואי דגן כל מילי לאיתויי משמע ל"ל למיכתב כל תבואת שדה ונהי דדגן דכתיב באוריתא מעשר דגנך לא משמע אלא ה' מינין מיהו הוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי כלשון ב"ש משמע כל מילי דמדגן ההוא נמי משמע כל מילי: הכל מודים. אפילו רבנן שאין אסור אלא מה' מינין: מתיב רב יוסף. וה"ה לרבי מאיר דמתניי' מותיב ואמר אביי לאיתויי פירות האילן וירק: תבואת שדה לחוד. דהאי משמע כל מילי: עללתא. כל מין דמידגן משמע: הא לא מיבעיא ליה. דכל פירות איקרי עללתא כל דבר אוכלין מקרי עללתא וכן שאר נכסים דעללתא מידי דהוא בעין משמע כי קמיבעיא ליה שכר בתים שכר ספינות מי אמרינן כיון דבתים וספינות פוחתים בכל יום ומשתנים לאו בכללא עללתא דעללתא משמע מידי דמשנה ולא מידי דפוחת: או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו. פי' שפוחתין מעט מעט ולומן מרובה ה"ל [מידי] דמשנה ואיקרי שפיר עללתא: שיהא מופקר לכל. שיהיה מלמד תורה לכל: שוקעין. לשון איסקופה הנדרסת:

מתני' [6]הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי רבי מאיר וחכ"א [א]אינו אסור אלא בחמשת המינין רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה [2]אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן וביורק: **גמ'** למימרא [3]דדגן כל דמידגן משמע מתיב רב יוסף [1]וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל [ראשית] דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה [2]לרוב וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי [7]כפרוץ הדבר הרבו אמר אביי לאתויי פירות האילן וירק: ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה וכו': אמר ר' יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין תניא נמי הכי [6] שוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מה' המינין פשיטא מהו דתימא תבואה כל מילי משמע קמשמע לן דלא משמע כל מילי מתיב רב יוסף וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל כו' אמר רבא תבואה לחוד תבואת שדה לחוד בר מר שמואל פקיד דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא אמר רב יוסף [8] מתניתין היא ושוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין א"ל אביי מי דמי תבואה לא משמע אלא מחמשת המינין עללתא כל מילי משמע אהדרוהו לקמיה דרבא אמר הא לא קא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דאיבעיא לי שכר בתים ושכר ספינות מאי מי אמרינן כיון דפחתן לאו עללתא היא או דילמא כיון דלא ידיע פחתייהו עללתא היא אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף אמר וכי מאחר דלא צריך לן אמאי שלח לן איקפד רב יוסף שמע רבא [1]ואתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אשכחיה לשמעיה דהוה קא מזיג קמיה כסא דחמרא אמר ליה הב לי דאמזיג ליה אנא יהב ליה וקא מזיג איהו כסא דחמרא כי קא שתי אמר הדין מיזגא דמי למיזגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אמר ליה הוא ניהו אמר ליה [1]לא תיתיב אכרעך עד דאמרת לי פירושא דהדין מילתא מאי דכתיב [2]וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות א"ל כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו שנאמר [3]ומבמות הגיא ולא עוד אלא [4] ששוקעין אותו בקרקע שנאמר [3]ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר

לא תיתיב אכרעך כו'. לפי שהגיס לבו שאל לו מקרא זה כדי להשפיל דעתו: **כמדבר שהוא מופקר לכל.** מלמד תורה נתנה לכל: **נחליאל.** (ה) נעשית לו התורה כמו נחלה: **ששוקעין אותו בארץ.** כמו (ו) המשקוף: חילקא

משמע. בלשון בני אדם: **מאי ובפרוץ הדבר.** ריישא דקרא נקט ומסיפיה קא פריך והאי דאשית דגן דכתיב בקרא הייטו מה שנקרא דגן בלשון בני אדם ואי כל דמידגן משמע מאי האי כל תבואת השדה דכתיב בסיפיה דקרא ומה בא להוסיף: **לאיתויי פירות האי"ל וירק.** לגיתנהו בכללא דגן ומיקרו תבואת השדה: (**איסקא**) **הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא** בחמשת המינין, דלא תימא לרבנן תע"ג דדגן לא משמע להו אלא ממשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר כתר הכי ותהיה סברת רבנן וכי מאיר הפוכה בתבואה ודגן: **דעללתא** כל מילי משמע. סם דעללתא משמע כל דבר מעולה ומשובח: **שכר בתים ושכר** בהמות. כיון דפחתי שלפעמים נשברים בזול: כיון **דלא** ידיע פחתייהו. אין ניכר בהם פחיתות השכר: **דמי האי מוזגא** כו'. שהיה רגיל ליתן הרבה מים ביין כדאיתא בתחלת פרק המוליא יין (דף עז.) אמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: **שהוא מופקר לכל.** ללמוד תורתו לכל:

מסורת הש"ס

(א) [מ"ק יג:], (ב) [ע' תוספות ד"ה יב. ד"ה תנא], (ג) [ל"ל ומעשר הכל לרוב וגו'], (ד) [בשאלתות פ' נשא פי' קכא איתא וכל תבואת שדה אמר אביי וכו' ובזה תנין פי' הר"ן ד"ה הרבו], (ה) [ל"ל מתניתא], (ו) עיבוריים], (ז) [קידושין לו: ושם נסמן וע' תוס' מיר כד: ד"ה אמר שמואל וכו' פירוש על זה], (ח) [גירסת הערוך בערך שקף כ' ששוקפין וכ"ל בשאלתות פרשת נשא סימן קכא], (ט) [שבת עז.].

תורה אור השלם

1. וכִפְרֹץ הַדָּבָר הִרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וּדְבַשׁ וְכֹל תְּבוּאַת שָׂדֶה וּמַעֲשַׂר הַכֹּל לָרֹב הֵבִיאוּ:
דברי הימים ב לא ה
2. (יח) בְּאֹר חָפְרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמִחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה: (יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת:
במדבר כא יח-יט
3. וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן:
במדבר כא כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' תניא נמי הכי ושורין: (ב) רש"י ד"ה ר' מאיר וכו' בכל מין דמידגן דדגן משמע: (ג) ד"ה אמר אביי לעולם דגן כל דמידגן משמע הס"ד ואח"כ מ"ה מאי וכפרוץ וכו' מידי דמידגן הס"ד ואח"כ מ"ה דלא משמע כל מילי אלא: (ד) ד"ה ותבואת וכו' ממחמשת מינין קאמר ואיקרו תבואה הס"ד: (ה) ד"ה נחליאל שנעשה לו: (ו) ד"ה ששוקעין כו' כמו השקוף. ל"ב ע"ל כפירושו סוף דף עו:

מוסף רש"י

הדין מיזגא דמי למיזגא דרבא כו'. רב יוסף סני נהור הוה ולא היה יודעו והכירו בטעם היין שהוא מזגו, לפי שהיה מכיר רב יוסף במזגו של רבא ממתלה שהיה נקי ליתן מים במדה (ערובין ד.).

עין משפט נר מצוה

ה א ב ג מיי' פ"ט מה"ל מלכים הל"ט טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' יח:

תוספות

מתניתין אסור בפול המצרי. דכל מידי דמידגן שמעמידין אותו בכרי נקרא דגן: וכפרוץ הדבר. פסוק הוא בדברי הימים שמיקון חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ולרוב והשמש ס"ד דכל תבואת שדה כלומר כגון פול המצרי אמיפא דקרא סמיך דכתיב כל תבואת שדה לרוב ואי דגן כל מילי לאיתויי משמע ל"ל למיכתב כל תבואת שדה ונהי דדגן דכתיב באוריתא מעשר דגנך לא משמע אלא ה' מינין מיהו הוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי כלשון ב"ש משמע כל מילי דמדגן ההוא נמי משמע כל מילי: הכל מודים. אפילו רבנן שאין אסור אלא מה' מינין: מתיב רב יוסף. וה"ה לרבי מאיר דמתניי' מותיב ואמר אביי לאיתויי פירות האילן וירק: תבואת שדה לחוד. דהאי משמע כל מילי: עללתא. כל מין דמידגן משמע: הא לא מיבעיא ליה. דכל פירות איקרי עללתא כל דבר אוכלין מקרי עללתא וכן שאר נכסים דעללתא מידי דהוא בעין משמע כי קמיבעיא ליה שכר בתים שכר ספינות מי אמרינן כיון דבתים וספינות פוחתים בכל יום ומשתנים לאו בכללא עללתא דעללתא משמע מידי דמשנה ולא מידי דפוחת: או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו. פי' שפוחתין מעט מעט ולומן מרובה ה"ל [מידי] דמשנה ואיקרי שפיר עללתא: שיהא מופקר לכל. שיהיה מלמד תורה לכל: שוקעין. לשון איסקופה הנדרסת:

פירוש הרא"ש

מתני' אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מיני דמידגן משמע שעושין ממנו דגן וכל מין דמידגן אסור בכל ומותר בפירות האילן וביורק. לגיתנהו בכללא דגן ומיקרו תבואת השדה: (**איסקא**) **הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא** בחמשת המינין, דלא תימא לרבנן תע"ג דדגן לא משמע להו אלא ממשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר כתר הכי ותהיה סברת רבנן וכי מאיר הפוכה בתבואה ודגן: **דעללתא** כל מילי משמע. סם דעללתא משמע כל דבר מעולה ומשובח: **שכר בתים ושכר** בהמות. כיון דפחתי שלפעמים נשברים בזול: כיון **דלא** ידיע פחתייהו. אין ניכר בהם פחיתות השכר: **דמי האי מוזגא** כו'. שהיה רגיל ליתן הרבה מים ביין כדאיתא בתחלת פרק המוליא יין (דף עז.) אמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: **שהוא מופקר לכל.** ללמוד תורתו לכל:

כל גיא ינשא. אע"ג דלא כתיב גבי המי קרא דמנחליאל במות דהא איכו [כתיב] במורה והאי בנביאים אפי' הכי כיון דכתיב דהקב"ה משפילו כגיא מייתי ראיה שהמשפיל עצמו סופו לעלות כדכתיב כל גיא ינשא: ולענין הלכה בעיין דרבא לא איפשיטא. הילכך לא גבי משכר בתיס ושכר ספינות דיד בעל השטר על התחתונה אבל לגבי נדרים נקטינן לחומרא וכולן בכלל: **תניא הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש.** כיון דמדגן וכ' מאיר קתני לה: **חילקא.** חטה נחלקת לב': **טרגים.** אחד לג': **טיסני.** אחד לד'. הכי אמר בפ' מי שהפך (מו"ק דף יג.): **ואם אמר גדולי שנה עלי אסור בכולן.** מיהו דוקא בשלא אסרן עליו אלא הזמן שהוא יכול לעמוד בו אבל לעולם לא הוי נדרא כלל שאי אפשר לו לקיימו: **ומים.** שלמו"א בלע"ז:

ומותר בכמהין ופטריות. דלאו פירות הארץ מינהו. מיהו בכלל גידולי קרקע איתנהו כדמפרש ואזיל: **ועל כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו.** אלמא לאו גידולי קרקע מינהו דהא תני בריש דברייתא על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו: **מירקא רבו מארעא.** ולפיכך כי אמר גידולי קרקע עלי אסור בכמהין ופטריות מיהו עיקר ייקתסם מאוירא ינקי ומש"ה מברך עלייהו שהכל: **תוספתא** (פ"ד ה"ל) הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. וגרסינן עלה בירושלמי) כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם כלומר שדרכן לקרות תירוש לדברים המתוקים ולא ליין ברם כמאן דאמר לא הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם המורה קראה אותו תירוש תירושך זה יין. הילכך אנן דמשתעינן בלשון לעז אם נדר מן התירוש בלשון הקדש אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה דאנן לא קרינן תירוש אלא ליין כלשון תורה. ותנן בפ' בכל מערבין (עירובין דף נ.) הנודר מן המזון מותר במים ומלח והוינן בה מים הוא דלא איקרו מזון הא כל מידי איקרי מזון לימא מיהו תיובתיה דרב ושמואל דרב ושמואל אמרי תרוייהו אין מברכין בורא מיני מזונות אלא על ה' המינים בלבד אמר רב יוסף באומר כל הזן עלי דבה"ג אסור בכל דבר חוץ ממים ומלח אבל הנודר מן המזון אינו אסור אלא מה' מינין: **מתני' מותר בשק וביריעה ובחמילה.** דלא מיקרי כסות. **הכל לפי הנודר.** לפי מה שהיה עניין הנודר בשעת הנדר ועל איזה עניין נדר: **גמ' פונדא.** חזור חלול: **סקרטיא קטבליא.** כולם מיני מלבושים של עור וכדמפרש מאי סקרטיא דמיתנא דגלא חלוק של עור שלובשים העבדים על בגדיהם: **יוגלין בשק עבה.** בשבת ולא אמרינן משוי הוא. ולא שק ממש אלא כעין שק דהא תני בסיפא הרועים יוצאין בשקים: **תניא כילד א"ר יהודה וכו' והגר.** שהמלבוש היה גר ונלטער בו. ומסתברא לי דברייתא פליגא אמתני' בסברא דרבי יהודה דתמתיתין סבירא ליה דרבי יהודה מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לגישה משמע ולא טעינה ורבי יהודה דברייתא משמע דסבירא ליה דלמשרי טעינה נמי בעי הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אפילו בטעינה ומסתברא דכתמתיתין קיימא לן הילכך סתמא לגישה משמע ולא טעינה אבל היה טעון ומתון כך נדר אסור בטעינה ומותר בגישה זהו מה שנ"ל. ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן בפ"ח מהלכות נדרים (הלכה מ):

מתני'

שנאמר [1]כל גיא ינשא תניא [2]הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש ומותר בלח ומותר באורז בחילקא בטרגים ובטיסני [3] [4]הנודר מן פירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגרגרים ובטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות ואם אמר גידולי שנה עלי אסור בכולן [5] [6]הנודר מן פירות הארץ אסור בכל פירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכולן ורמינהי [7] [8]על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו [9]ותניא על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו אמר אביי מירבא רבו מארעא מינק מאוירא ינקי ולא מארעא והא קתני על דבר שאין גידולו מן הארץ תני על דבר שאין יונק מן הארץ: **מתני'** [10]הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה אמר קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר [11] הפשתן עולה עלי מותר להתכסות באניצי פשתן ר' יהודה אומר [12]הכל לפי הנודר טען והזיע והיה ריחו קשה אמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו: **גמ'** תניא הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה ואסור בפונדא ובפסקיא ובסקורטיא ובקטבליא ואנפליא ופליגיא ומכנסים וכובע מאי איסקורטי אמר רבה בר בר חנה ביתונא דצלא תניא [13] יוצאין בשק עבה ובסגום עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים [14]הרועים יוצאין בשקים ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר כו': תניא [15]כיצד א"ר יהודה הכל לפי הנודר [16]היה לבוש צמר והצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן והזיע ואמר קונם פשתן עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון:

מתני'

חילקא. חטה שנחלקת לשנים: **טרגים.** לשלשה: **טיסני.** לארבעה. ולהכי שרי שכבר נשתנה החטה: **אסור בכולן.** דכולן גידולי שנה מינהו: **מותר בכמהין ופטריות.** שגדלין נמי על העצים: **אסור בכולן.** דכמהין ופטריות גידולי קרקע מינהו: **זומים.** שלמור"א בלע"ז: **אומר שהכל נ"ב.** מדקא משיב בכלל שאין גידולו מן הארץ כמהין ופטריות אלמא דלאו גידולי קרקע מינהו: **מאוירא ינקי.** שאין להם שרשים בארץ לפיכך אין מברכין עליהם כדבר שגדל מן הארץ: **והא קתני על דבר שאין גידולו מן הארץ.** והיינו כמהין ופטריות. אלמא אפי' מירבא נמי לא רבו מארעא: **שאין יונק.** דהיינו כמהין ופטריות דמאוירא ינקי: **מתני' חמילה.** כעין יריעה היא: **קונם צמר עולה כו'.** משמע מלבוש של צמר: **באניצי פשתן.** דדייק ולא נפיק: **טעון צמר ופשתן והזיע.** מחמת המשוי: **והיה ריחו קשה וכו': ואסור להפשילן לאחוריו.** לעשות משוי מאותן מינין דבענין שנלטער נדר דהיינו לטעון ולא לכסות ולהכי מותר לכסות: **גמ' פונדא.** חזור חלול שמוגרין בו: **פסקיא.** פייסול"ל: **אסקורטיא.** מפרש לקמן: **קטבליא.** מלבוש של עור קשה שלובש על האסקורטיא: **אנפליא.** הוש"ם בלע"ז של עור: **פליגיא.** סינר: **ליפוגא דלגא.** מלבוש של עור: (ג) **סגום עבה.** מין שק הוא עבה טפי מיריעה: **יוגלין בשבת.** בכל אלו דברים: **אבל לא בתיבה.** שלא יכוף תיבה על ראשו ויעלו דמשוי הוי: **ומותר לטעון.** שלא נדר אלא ממלבוש שהרי היה מלטער ממלבוש: **והזיע.** מכובד משוי: **ואסור לטעון.** שלא נדר אלא כפי שהגר לו המשוי הילכך מותר ללבוש

מתני'

ו א מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' יב טוש"ע יו"ד סי' ריח סעי' כב:

ז ב מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעי' כג:

ח ג מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ה סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רל סעי' ה:

ט ד מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' טו טוש"ע יו"ד סי' ריח סעי' ח:

י ה מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריח סעי' ה:

יא ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה [טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כח]:

יב ז מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריח סעי' ה:

תורה אור השלם

1. כָּל גֵּיא יִנָּשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשָּׁפֵלוּ וְהָיָה הָעֲקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לִבְקָעָה: ישעיהו מ ד

תוספות

חילקא. חטין כתושין חלוקין לשנים: **טרגים.** חד לתלתא: **טיסני.** חד לארבעה: **אסור בכולן.** דכמהין ופטריות בכלל גדולי קרקע הן: [מירבא רבו מארעא]. כמהין ופטריות ואלו מארעא רבו ושפיר מיקרו גידולי קרקע אבל הייקה שלהם אינה אלא מאויר קרקע ולא מנכרכן בורא פרי האדמה: שק יריעה וחמילה. אינן בגדים הם: מותר להתכסות בגיזי צמר. שלא נתכוון זה אלא לבגד אריג: הכל לפי הנודר. פירוש לפי עניין שהיה בשעת הנדר: היה עניין. פירוש מופשל לאחוריו כדרך נושאי משאות: מותר להתכסות. שלא נתכוון לאסור אלא בעניין שהיה מלטער: רוחו קלרה. שמלבושן לר לו אינו אסור לו אלא בלביסה: פונגא. אבנט חלול וכסות דמי: פסקיא. פייס"ל: אנפליא. קלגו"ן: כיתונא דצלא. פירוש מלבוש עור ויוגלין בשבת לחבוש מן הגשמים: אבל לא בתיבה. קטנה שעל ראשו דמשוי הוא: והזיע. מחמת כובד משאו וה"ה דבריש מלי למיתני פשתן וכפיפא אמר:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ד מ"ק יג:], ב) [תוספתא ריש פ"ד], ג) [ברכות מ:], ד) שם, ה) שם ולו., ו) [תוספתא שבת פ"ו], ז) [שבת סב. תוספתא שם], ח) [תוספתא פ"ד ע"ש], ט) [פ"ז סוה"ת].

הגהות הב"ח

(א) במשנה פשתן עולה: (ב) רש"י ד"ה קנום עבה. נ"ב והוא מזכר בפי"ל דנגעים משנה י"ז ושם משמע דהוא מין מרדעת:

לעזי רש"י

שלמור"א [שלמוריר"א]. מי-מלח (של שימורים). פרישול"א. רצועה. הרוש"ש [הרושי"ש]. גרביים. נעליים קלות.

מוסף רש"י

שנאמר כל גיא ינשא. אף על גב דלאו גבי הני קראי כתיב, דדני ליה דמי שבת לדי גיא, שהוספל, מחר ומתנשא (ערובין נד.). הרועים יוצאין בשקים. שמתכסין בהן מפני הגשמים. שקים, מלבוש שק (שבת סב.).

פירוש הרא"ש

שנאמר כל גיא ינשא וגו'. קרא אחרינא הוא דכרים ליה אהאי קרא זה שהוספל כגיא ינשא: ומותר באורז. דאין עושין ממנו כרי: **בחילקא בטרגי' ובטיסני.** חילקא חטה שנחלקת לשנים: טרגים לארבעה. ואע"פ שקודם שנחלקו היה אסור בחטים עתה שנחלקו ליתנהו בכלל דגן ולא אסר עלמו אלא במה שנקרא חטה מיירי אי נמי הא דקאמר מותר שנחלקו קודם נדרו ויעלו כבר מכלל דגן: **בכל פירות הארץ.** פרי עץ ופרי האדמה: **ועל הזומית.** שלמור"א בלע"ז: **מירבא מארעא קא רבו.** מלחלוחית הארץ הם גדילים אע"פ שאינם נוגעים בקרקע: מתני' שק ויריעה וחמילה. מיני בגדים הם: מותר להפסות בגיזי צמר. שלא נתכוון אלא לבגדי צמר: **הכל לפי הנודר.** לפי שעת הנדר כיון שעיכל שמתמם כובד משאו נדר מותר לכסות: **גמ' פונדא ופסקיא.** וכן כל אלו מיני מלבושים הם יש שהם של עור ויש שהם

של בגד: יוצאים בשקים. בשבת ואין בהם משוא משוי כי דרך לגלח בהם מפני הגשמים והוא הדין בלא גשמים נמי שרו: **אבל לא בקופה.** דלאו דרך מלבוש הוא אלא משוי: היה לבוש צמר והצר בו. מתמה כובד המלבוש: היה טעון פשתן והזיע. והוא הדין נמי אם היה טעון צמר והזיע: